k.III.
7940

1694

CESAR STOIKA

Nu se împrumută acasă.

CINCINAT PAVELESCU

Biblioteca Documentară
Piatra Neamț
Regiunea Bacău

CHIȘINĂU
Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia
1 9 3 8

1621

k. III.
7940

DIN TRECUTUL NOSTRU
Ediţie istorică dedicată memoriei mult regretatei Sofia Bezviconi

Nu se împru-
mută acasă.

CINCINAT PAVELESCU

(1872 — 1934)

de CESAR STOIKA

Trubadurul incorigibil, idealistul fără prihană, poetul elocvent, care şi-a exteriorizat ritmul sufletului său în mii de imagini delicate ; temutul şi invidiatul de prieteni pentru ironia spiritului ; adoratul şi răsfăţatul de femei pentru prestanţa lui mândră şi daru-i de causeur fără seamăn în elita noastră — Cincinat — a fost magistrat în Chişinău.

Il cunoşteam de mult... L-am văzut acum câţiva ani la expoziţia de aci, când trăia Regele Ferdinand, conducând Familia Regală, — şi ca nişte veritabili monarhişti, am răscolit împreună trecutul : acele vremi de înfrigurată străduinţă şi emulaţie literară din preajma reîntregirei noastre etnice, — când era într'adevăr onestitate în creaţia artistică, evlavie pentru tradiţie şi precursori şi trona acea atmosferă de robust optimism, care ne-a mânat la jertfa sângelui fără precupeţire în iureşul încrâncenării popoarelor.

L-am reîntâlnit de atuncea, des pe Cincinat, dar pe figura lui am întrezărit o uşoară umbră de amărăciune, că în societatea din Chişinău, nu putuse străluci ca dincolo de Prut, unde era dorit şi savurat pentru verva-i îndrăcită şi cultura-i vastă; el, îmbibatul de clasicism, ataca orice conversaţie academică şi cu drept cuvânt, fusese în Romînia mică centrul de gravitate, idolul şi eroul oricărei serate literare.

L-am regăsit pe Cincinat cu aceeaşi tandră duioşie în ochi, cu acelaşi rafinat surâs sarcastic în colţul buzelor, dar ca orice sentimental, nemulţumit şi decepţionat.

Biblioteca Documentară
Piatra Neamţ

Acest truver a iubit mult, cu patimă, cu credinţă şi devotament, arta şi supranaturalul.

Femeia — lut divin, l-a stimulat ca un narcotic, l-a îmbătat ca o ambrozie şi i-a dat fiorii inspiraţiei, dar nimeni, se pare că n'a suferit mai greu ca el pentru sinceritatea şi caracterul deschis cu care îl înzestrase natura.

De aceea, când primăvara vieţei a făcut loc verei rodnice şi apoi toamnei înceţoşate, poetul care era strănepot al viteazului Căpitan de plaiu, Banu Manta, a devenit un acerb spadasin al condeiului.

Cincinat şi-a apărat în această ipostază — prerogativele lui de prinţ al Poeziei, şi cu eleganţă şi sprinteneală, n'a cedat un pas înapoi de pe terenul Artei, pe care se socotea predestinat să trăiască deapururi.

De aceea, a rămas până în ultima clipă un cavaler nobil şi fără altă vină, decât doar că a iubit prea mult şi n'a admis în susceptibilitatea lui excesivă, să fie atins de prostia nativă a semenilor lui.

Ultimul lui volum de epigrame ne arată un maximum de potenţialitate a incisivităţii şi a ingeniozităţii acestui gen din literatura noastră. (Ramuri, Inst. de Arte Grafice, Craiova).

N'am pretenţia deşartă —
Că în goana acestor rime
Am închis idei sublime
De revoltă şi de artă;

Dar ca armă în contra vieţii
Şi ca bici contra prostiei —
' Nălţai râsul tinereţii
Şi tristeţea ironiei.

Aci parafrazează pe Martial, pe care-l pune ca motto:

„Sunt bona, sunt quaedam mediocra. Sunt mala plura quae legis, hic alter non sit. Avite liber".

Indiferent de subiect, situaţie sau persoană, el zeflemiseză cu o scânteetoare vervă pe oamenii politici, confraţii întru Apollo, critici, prieteni, magistraţi, miniştri şi chiar pe femeia lui iubită. In genere pe toţi acei cari îi vor cere volumul gratuit, căci el n'a înţeles să facă cu literatura comerţ.

In societatea cosmopolită din Chişinăul de după războiul mondial, când democraţia şi parvenitismul înăbuşise bruma de aristocraţie a vechiului regim ; când exproprierea izgonise luxul şi opulenţa de altădată ; limba neaoşă moldovenească începuse a fi la modă până şi în saloanele nobilimei ruse suprapuse ; când, cu un cuvânt „izvestnaia şirocaia ruscaia jizni" (vestita vieaţă largă rusească), rămăsese doar, o evocare de cronică, — era firesc ca şi Cincinat să fi avut soarta marelui exilat, — poetul Puşchin. Şi el hălăduise prin aceste locuri, dar fusese cu o tinereţe înflorită, cu o sete nestinsă de a cunoaşte tot ceea ce-l împrejmuia şi cu germenele geniului lui în deplină desfăşurare.

Cincinat poposise în Chişinău bătrân, blazat şi neînţeles; veni la începutul unui ev nou, într'o provincie care fierbea în durerile unei renaşteri de structură şi mentalitate, atât socială, cât şi politică.

Aci îşi regăsise prietenii — pribegi ca şi el — şi într'un restrâns mediu din fosta protipendadă—străluceşte cu intensitatea unui astru în agonie.

— „Ciudaţi oameni mai sunt şi Slavii aceştia, — îmi spunea el — dornici de hoinăreală, dispreţuitori de muncă şi erudiţie, — preţuesc, doar, valoarea intrinsecă omenească.

„Norodul rus, îndumnezeit, este messianic şi totuşi absent la emoţiuni sociale ; el năzueşte la reînoirea lumii — prin misticism şi idealism, iar nu prin combativitate.

„Iată taina sublimii lui etici, dar şi a imensei lui slăbiciuni !

„Dacă falşii profeţi ai comunismului l-au cucerit, s'au servit drept arme tocmai de calităţile lui înăscute !.."

Sub aparanţa de cinic — Cincinat era un mare timid.

Lumea — ce-l aplauda, îi solicita dedicaţii şi făcea haz de spiritele lui — nu-l înţelegea ; — pentru ea, poetul era pur şi simplu un clown de talent.

Scriitorul Adrian Maniu l-a caracterizat astfel : „Nu cunoştea politica, finanţa şi algebra ; în schimb îşi risipea banii, inspiraţia şi viaţa pentru zeiţa poeziei lirice : Polymnia.

O floare veştedă rămasă într'o scrisoare de dragoste de acum o jumătate de veac — preţuia mai mult pentru el decât bogăţiile legendarului Crezus".

In casa fostului primar al Chişinăului, Pantilimon Si-

nadino, Cincinat avu prilelul să reînvie pentru o clipă — faima lui de odinioară, de causeur jovial, fin şi exuberant, datorită amabilităţii amtitrioanei, o femeie inteligentă şi cultă şi a fiicei sale Alexandrina — o copilă blondă, bună şi înclinată către melancolie.

Transcriu pentru posteritate versurile inedite din volumul întitulat „Maison Sinadino" şi scrise în 1928 pentru Alexandrina.

A M-elle Sinadino

I.

Agréez, enfant adorable
La dedicace de quelques vers,
Où l'amour se met à travers
De mon ésprit impardonable!

La vraie beauté et l'art de plaire
Sont rarement unis, dit-on, —
Vous héritez ce double dont
De maman dont vous êtes fière!

Si cet impromptu éphémère
Ne pas trop sot c'est votre ouvrage:
Car il possede le patronage
De toutes vos graces héréditaires!

Mais si ces quatraines minuscules
Sont trop émus et sans attrait...
Ajoutez en bas mon portrait
Pour completer le ridicule!

11 juillet à Kichinef, 1928.

II.

Nous voyageons tous sur le fleuve du temps
De plus d'un voyageur la barque grêle dérive,
Mais lorsqu'un est favorisé des vents,
Qu'importe d'où l'on vient, pourvu que l'on arrive?

Sur le front brumeux de la vie
Espérance, o divin halo!

Tu plane tremblante, ravie —
Comme une étoile au fond de l'eau !

Tu nous railles, clarté suave...
Qui n'as cru sous l'ombre qui fuit —
Voir ton regard ardent et grave
Dans le feu follet de la nuit ?

III.

A une toute jeune slave

Lorsqu'on se trouve loin de ceux que l'on aimait —
Le coeur, a par instants des sursauts de tendresse,
Si fort, que dédaigneux du temps et du trajet
Il ramène vers lui ceux aux quels il s'adresse ;

Mais ces ressuscités reviennent un par un,
Car la place est petite en l'âme la meilleure,
Et chaque amour avec son fiel, ou son parfum —
S'adapte à la saveur de l'endroit ou de l'heure.

Cet absent — ci revient en de tiéde matins,
Cet absent — la renaît pour de vielles musiques,
D'autres sont évoqués pour leurs yeux enfantins,
D'autres sont appellés pour leur splendeur physique.

Mais vous, vous, que tout un soir, j'ai chastement aimé,
Vous, dont la grace ignore, l'amour et tout ses piéges,
Vous, dont le coeur est comme une grad lys embaumé
Oh ! je me souviendrai de vous les soir de neige !

IV.

Pe un album...

Gândesc şi mâna mea ezită
Să 'mbrace 'n slove de cerneală
Simţirea caldă ce palpită,
Ca nişte fire de beteală !

Mi-e frică. Pagina e albă
Ca şi un suflet de fecioară :

Sub farmecul acestei spaime
Ce fericire mă 'nfioară!

Tot astfel, când o roză 'şi 'nalţă
Spre cer parfume neştiute,
Roteşte fluturile 'n preajmă-i
Şi nu 'ndrăzneşte s'o sărute.

Veni-vor mulţi, să spuie 'n versuri:
Că te iubesc,—şi cum şi cât!
Vor scrie-o mai frumos ca mine,—
Dar nu te vor iubi atât!

Şi acest cuvânt pe care mâine
Bătrân eu nu-l pot repeta,
Vreau să rămâe ca o floare
Pusă 'n album de mâna ta.

Şi când târziu, în plină toamnă
Vei plânge lunile d'April...
Citeşte oda asta 'n care
Ţi-am prins surîsul de copil...

1928. Chişinău.

* * *

Cincinat colaborează şi la revista „Teatrul", ce apărea pe vremea când avocatul Corneliu Sachelarescu era directorul scenei noastre basarabene.

In anii 1927—1928 a scris'aci, împreună cu Donar Munteanu, Corneliu Moldovanu, Ludovic Dauş, I. Negrescu, D. Iov, Ecaterina Cerches, Alexandru Terziman şi subsemnatul. Afară de unele reeditări de poeme, ca: „Romanţa", „Anul Nou", „Veneţia" etc., nu putem trece sub tăcere, aceste trei poezii, ce au o deosebită semnificaţie, pentrucă în ele cuprind forţa creatoare a genului liric, care l-a ilustrat, cât şi culoarea locală a inspiraţiunii sale transprutene:

Celei ce mi s'a dat

Azi eşti a mea şi gestul tău porneşte
Dintr'o nevoie d'a 'nşela ce ţi-a venit,
Când voluptoasă 'n ochi-mi ai citit
Că trupul tău sculptat mă ispiteşte.

Dar o 'ntristare 'n sufletul meu creşte
Gândindu-mă la crinii ce-au pălit,
La tot ce s'a 'nceput şi s'a sfârşit...
La tot ce-am năzuit şi se 'nplineşte!

Pe clipa rătăcirii noastre — vieaţa
Va cerne umbră, pace şi nămeţi
Uitarea 'nvăleşte ca şi ceaţa...

Şi vezi, te iert, că mâine pe un altul
Cu aceleaşi desmierdări o să-l îmbeţi:
Eternă-i doar iubirea nu amantul!

Chişinău, 1927.

Pe albumul unei basarabence

Iubita mea copilă, fii cuminte,
Şi nu te 'ncrede 'n rimele deşarte:
Poetul e un om şi nu o carte,
Iar versu-i cântă, mângâe şi minte!

Iubirea lui e o roşie văpae,
Ce arde şi se stinge într'o clipă,
Şi tot mereu a dorului aripă
Il poartă dela brună la bălae!

Un ceas, el ar iubi, orice frumoasă,
Şi ar găsi 'n beţia 'nchipuirei —
Ceva în ea din visul fericirei;
Din ideal, o umbră mincinoasă;

E Don Juan gonind după-o nălucă,
Pe care-o prinde abia în pragul morţii,
De aceea se tot lasă 'n voia sorţii:
Să-l ducă ea, unde-o vrea ea să-l ducă.

Dacă 'ntâlneşti în zorii tinereţii
Vreun poet, nu-l crede supraom,
Ci asemănă-l mai repede c'un pom,
Ce-şi risipeşte 'n vânturi floarea vieţii.

Sufletul lui vibrează şi se 'nbată,
Dar omu 'n el e pururea flămând
De corpul unei fete cast şi blând,
Şi fragezimea ei nevinovată.

De simţi în tine setea de iubire:
Ia-ţi un bărbat blajin şi muncitor
Şi fugi de inspiratul visător,
Ce vrea plăceri, dar nu dă fericire.

Aşa cântă greerul!

Sunt multe cântece stridente,
Eu cânt încet, timid şi greu,
Pe mine nu m'ascultă noaptea
De cât copiii şi nebunii;

Iar monotona-mi serenadă
In loc să s'adreseze lunii...
Coboară 'n taină spre pământul
Care pricepe ce cânt eu!

In glasu-mi pun o mângâiere
Ce place morţilor uitaţi
Şi tu orgolios prin lume
Când treci cu ochii duşi spre stele, —

Să nu dispreţueşti, poete,
Pe cei spre umbră aplecaţi:
Cum vioreaua-şi dă parfumul,
Eu cânt, cu aripele mele!

Tot în revista „Teatrul" a publicat şi o polemică în versuri cu d-l C. Argetoianu, cunoscutul om politic.

Publicându-şi epigramele în editura „Ramuri" din Craiova, a avut neînţelegeri cu d-nii Făgeţel şi Argetoianu. Acesta din urmă, prezident al Consiliului de Administraţie al editurei, a fost mirat când a primit într'o zi—un volum de epigrame, pe care Cincinat Pavelescu înscrisese o meri-

tată şi elogioasă dedicaţie. Spiritualul om de stat a trimis atunci poetului la Chişinău aceste 4 versuri:

Aşteptam o epigramă —
Şi-mi trimete o dedicaţie.
Ce să fac? S'o pui în ramă
Sau s'o pun la licitaţie?

Cincinat a răspuns imediat d-lui Argetoianu prin acest cuatren:

N'ar merita s'o pui în ramă
Iar la mezat nu scoţi un leu;
Pe când subtila-ţi epigramă,
Intrece tot volumul meu.

In aceeaşi revistă se află şi aceste două epigrame:
Unui autor dramatic care făcuse să apară pe scenă un măgar, ca personaj simbolic:

Dar piesa asta e obscenă,
Să iasă un măgar pe scenă?
Ce vreţi, răspunse Directorul...
Dacă strigaţi toţi... autorul!

Şi în altă parte:

Publicul, săracul, când se mulţumeşte
Cu comedioare pline de desfrâu:
E ca şi măgarul ce mănâncă paie
Fiindcă nu e nimeni să-i mai dea şi grâu.

Cu prilejul reprezentării în Chişinău a piesei fantastice a lui Gib. I. Mihăescu: „Pavilionul cu umbre", a cărei eroină principală a fost jucată de marea comediană Marioara Ventura,—la un supeu, i-a dedicat următorul cuatren autorului:

O, Gib! Venturei totdeauna
Ar trebui să i te închini:
Că 'n „Pavilionul tău cu umbre"
A pus... divinele-i lumini.

La acelaş banchet a improvizat pentru o autoare, care îşi schimba stilul după genul amanţilor săi, următoarele:

Desigur, te-a slujit norocul
Şi să scrii mult nu ţi-a fost greu:
Intr'una tu schimbat-ai tocul
Şi călimară ai fost mereu.

Avocatului Titus Stoka, îi oferi atunci un volum de epigrame cu următoarea dedicaţie: „Inimosului avocat al tuturor cazurilor drepte, frumoase şi naţionale, descendent al unei familii de intelectuali şi boieri români, sufletului plin de sonorităţi şi de căldură, frate de poeţi adevăraţi şi el însuşi poet prin avântul şi bunătatea lui".

S'au împărţit atunci conmesenilor volumul său de epigrame şi după cererea generală, Cincinat, a citit prefaţa:

—„Să nu se mire de loc prietenii mei că m'am hotărît să public aceste epigrame, flori libere, răsărite în vântul capricios al vieţii mele, odată statornice, şi astăzi risipite pe drumuri; nu credeam că o să fiu silit să le strâng în buchete şi să le întind trecătorilor.

„Ele creşteau sălbatece, în grădina unui castel, astăzi părăsit şi ruinat de năvala războiului.

Castelanul ospitalier de odinioară e nevoit să rătăcească stingher prin colţurile parcului părăginit şi să culeagă florile împrăştiate pretutindeni, să-şi sgârie mâinile smulgându-le din bălăriile înalte şi grase, pentru ca din preţul acestor mănunchiuri însângerate, să-şi ridice iar turnul năruit, în care păstra cu sfinţenie portretele părinţilor, cărţile rare, reclicvele copilăriei, nimicurile scumpe—toată comoara de poezie şi de amintirei a unei vieţi închinate frumosului".

Subsemnatul i-am cetit un sonet dedicat de mine „Trubadurului Cincinat":

I-ai învăţat poemul superb pe dinafară,
Cuvintele-i, mărgele de sticlă, fără preţ,
Le spui c'un ton emfatic, ridicol de măreţ,
Căci te-a orbit iubirea, ce dulce te 'nfioară.

Catifelata-ţi mână se joacă'n păru-i creţ,
In ochii-i stinşi vezi crezul virtuţii, o, fecioară,
Zâmbirea-ţi îngerească începe să mă doară:
Nu ştii că trubadurul sfărâmă multe vieţi?

Tu-i povesteşti nimicuri şi te prinzi de gât.
O, dac'ai şti, micuţo, din toată vorba cât
Reţine 'namoratul cu plete de poet!

Solemn, ţi-a spus atâtea, până te-a scos din minţi;
Ţi-a dat prilej, deadinsul, nebună să te alinţi,
Şi pleci plângând:—el, cinic, aşterne un sonet.

* * *

Altă dată, pe la 1928 Maria (Miţa) Filotti veni la Chişinău, jucând într'o piesă a lui Rostand. Seara, la restaurantul „Londra", Cincinat îi oferi un supeu cu flori, muzică şi şampanie...

Curtezan şi galant, sus pe estradă, el atrase o epigramă din partea câtorva prieteni, printre cari autorul, spiritualul Iacint Silvestru, H. Marchetti şi C. Stoian.

Cum şade Miţa acum cu Cincinat —
Renvie'n mintea mea întreg trecutul*):
El pare lancia roasă ce-a luptat
Şi mult străpuns de lănci ea pare scutul.

* * *

Prietenia mea cu Cincinat durează din 1910 şi se datoreşte unei împrejurări, ce merită a fi relatată.

Scriitorii noştri: Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, (ce se plângea că nu i s'au vândut decât numai trei volume din poeziile lui: „Romanţe pentru mai târziu"), St. O. Iosif, D. Anghel şi Natalia Negru (pe atunci prietenă cu amândoi), Caton Teodorian, Gala Galaction, Victor Eftimiu şi Cincinat Pavelescu, ţinură o şezătoare literară la Buzău. Sunt invitaţi le masă de d-na Constanţa Marino-Moscu, o prozatoare moldoveancă de real talent.

Se petrece acolo admirabil, cu sărmăluţe moldoveneşti (din care marele conu Mihail Sadoveanu a mâncat până l-a podidit sângele pe nas) şi cu un vin chihlimbariu din abundenţă, dela podgoriile lui Gogu Iliescu.

Cincinat era în vervă. A declamat grecește, latineşte, franţuzeşte şi, bun înţeles, şi româneşte.

---

*) Şi ca dintr'un război de mult purtat.

La plecare, sub influenţa zeului Bachus, îşi uită caietul cu poezii, needitate încă de repauzatul C. Pariano.

Pe peronul gării Buzău, când mă duc să-i il aduc,îl găsesc desnădăjduit şi într'o discuţie violentă cu poetul Anghel, pe care căzuse vina. De atunci afecţia şi recunoştiinţa faţă de mine a acestui venerabil bard a rămas statornică toată viaţa.

Inainte să moară, în toamna anului 1934, venind la Chişinău să ridice o copie după sentinţa sa de divorţ cu d-na Viardeau (nepoata lui Ivan Turghenev) ce locuia la Paris şi cu care are o fiică, află că... pierduse termenul de transcriere.

Văzându-l în ce stare îngrijitoare fizică era, l-am înconjurat cu toată prevenirea, — ce i se poate da unui amic scump, care, constatam că, este condamnat iremediabil.

— Nemuritorule,—i-am spus — alege singur, în ce chip vrei să-ţi petreci clipele prin locurile unde altădată Puşchin a făcut cunoştinţă cu romanţa „Şalul negru".

— Ca şi el, vreau să mergem undeva la o mică podgorie să gustăm un pahar de hidromel.

Şi am plecat cu el şi cu fratele meu Titus, la via lui moş Ţugulschi Ciungul din Buiucani. Pentru împodobirea decorului, a mers cu noi şi o duduie veselă, poreclită pentru agerimea ei „Miss Viteza", fiindcă amintea pe Leny Kaler.

Acolo, maestrul Cincinat a avut o atitudine stranie. Imbrăcămintea lui era: un sacou cafeniu, cravată Le Bargy, calţavete albe, pantalonii deşi întorşi pe dos şi lustruiţi, totuşi cu dungi impecabile; cu nelipsitul lui monoclu şi cu inimitabilul lui zâmbet sarcastic, impresionase până la intimidare—gazda, un fost „ucitel" pe vremea ruşilor.

O scenă comică a fost, când intrând în vie, Cincinat se apăra de un dulău ciobănesc ce tăbărîse pe el, cu bastonul lui de lemn de abanos cu o imensă măciulie de aur masiv, cu cuvintele: „Marche tu! Soyez sage!"

Moş Ţugulschi, deşi nu înţelegea nimic din ceea ce spunea Cincinat, îl privea uimit ca pe necuratul. Nu putea înţelege, cum e în stare un om să vorbească ceasuri întregi vrute şi nevrute, fără să obosească.

Intr'adevăr, Cincinat, într'o dorinţă de adâncă uşurare, cu ochii pe jumătate închişi, făcea mărturisiri, par'că unei fiinţe invizibile.

—„Eu—începu el—sunt adeptul fidel al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Cred că religia are trei dogme: Dumnezeu, nemurirea şi destăinuirea. Dacă vrei să te apropii de divinitate şi simţi că eşti uns cu harul talentului, fii sincer până la naivitate în arta ta. Smerenia în faţa frumuseţii îţi dă o forţă interioară şi este în continuă resurecţie cu legile firii".

Ne-a vorbit cu duioşie despre iubita lui mamă, pe care o adora şi pe care pretindea că se tragea din Spătarul Bucşan, decapitat de Turci în 1596; ne-a evocat amintiri despre fratele lui Ionel, autorul volumelor de sonete „Sigilii de aur" şi de „Epigrame", care, dacă trăia, poate l-ar fi depăşit; ne-a zugrăvit în trăsături largi cadrul epocii lui Alexandru Macedonschi, marele simbolist român, care îl încurajase, publicându-i primele versuri în revista „Literatorul".

Ca judecător, ne-a povestit că se lăsa condus de instinct. Rar i se întâmpla să nu pătrundă adevărul. Unui vagabond în loc de condamnare îi dădea de pomană; unei femei frumoase îi făcea un compliment în mod obligatoriu; pe un excroc îl apostrofa:

— Dar bine, l-ai întrecut pe Chilone Chilonide!

In genere, oricăror delicvenţi novici le administra câte o morală, cu credinţa că se vor îndrepta.

—„Am judecat, dragii mei, la Sinaia la umbra unui nuc patriarhal, la Piatra-Neamţ comunicam sentinţele la telefon (aveam în munţi o castelană lângă închisoarea Pangaraţi); iar la Constanţa, în pricinile mai grele, nu mă pronunţam până nu făceam un tur pe faleza Mării Negre".

—„Grefierii mei au dus-o ca nişte nababi. Adesea îi luam cu mine în peregrinările mele şi unii, cum este Ion Fruculiţă, mi-au rămas datori şi bani. I-am amnestiat însă pe toţi. Cine m-a rugat, l-am servit bucuros. Nu pot să uit ochii blânzi ai unei evreice bătrâne din Chişinău, pentru care izbutisem să-i scot un brevet de băuturi spirtoase. Dela Societatea alimentară „Concordia" din Bucureşti am scos desinteresat sute de mii de lei pentru acţionari părăduiţi".

Ne-a arătat apoi fotografia unei tinere femei frumoase, cu care voia să se cunune, probabil, ca să aibă cine-i moşteni marea lui colecţie de obiecte de preţ şi drepturile-i de autor.

Purta o deosebită dragoste lui Octavian Goga, care îl

recomandase elogios Academiei, spre a i se da premiul naţional de literatură, cu care şi-a plătit datoriile.

Ne-a spus şi o epigramă dedicată lui Goga, în care el îl zeflemisea pe feciorul popei din Răşinari, care după ce scrisese „Clăcaşii", umbla acum strâns într'un frac ce crăpa pe el şi bea vin Tocay.

Cinţinat era intim prieten cu Prinţul Leon Ghica-Dumbrăveni, care îl ajutorase mult în vremuri de restrişte.

Cunoştea multe taine din păturile înalte ale societăţii noastre, unde-şi trăise partea cea mai însemnată din viaţa sa.

Era în corespondenţă cu fruntaşii vieţii noastre publice şi culturale şi primea răspunsuri speciale de mulţumire la felicitările făcute membrilor Dinastiei noastre.

Mulţi îmbuibaţi şi slabi de duh îl ocoleau, ca pe un om primejdios, căci nu cruţase pe nimeni de vârful floretei spiritului lui caustic.

Biografia şi-a scris-o singur în poezia: „Farniente".

Mie însumi

Nu sunt nici rău, nu sunt nici blând,
Nu m'am târît, n'am pismuit,
Am fost şi sunt un biet smintit,
Care visează chiar mergând.

Eu niciodată n'am muncit,
Noaptea nu dorm şi ziua casc,
Poate-aş fi vrut să nu mă nasc,
Dar nu mă plâng că n'am murit.

Şi nu ştiu dac'am suferit,
N'am fost sărac, n'am fost bogat;
Am şi iubit, am şi uitat,
Am şi uitat, am şi iubit.

El a ridicat madrigalul la o înălţime neobişnuită, şi impresiona cu prezentarea versului mai întâi ca om, şi apoi ca poet.

O vorbă de spirit rostită de el, cu o spontaneitate şi cu un prestigiu indefinisabil—fermeca, uluia.

Ura tot ceea ce era vulgar şi comun şi avea vorbe plastice pentru prostie, avariţie şi ingratitudine.

Viţiul l-a stigmatizat cu o celebră epigramă dedicată faimoasei curtezane bucureştene Miţa Biciclista. Aceasta îi comparase capul său chel cu o nulă, la care el i-a ripostat că ar trebui să aibă blazon la poartă doi lei şi...

Era un sportsman al versurilor. Imi amintesc că i-am dat odată următoarele rime, spre a aşterne un cuatren: mirt, flirt, oră, adoră, şi maestru le-a completat în câteva clipe precum urmează:

Incununat cu flori de mirt,
Poetul e în veşnic flirt,
Căci fetele-l iubesc o oră,
Dar ghina veşnic îl adoră.

Cincinat era maestrul replicilor isteţe, al versurilor mlădioase şi intime, unde într'un ritm necăutat, strecura un compliment subtil, sau un surâs galant.

Nimic declamator, dulceag sau leşios, deşi era romantic.

El a ştiut să escaladeze prin arta sa graniţele societăţii şi să intre în literatură.

O pildă: „Madrigal trist".

Sirenei

Noaptea par'că este o perdea albastră
Peste care fluturi galbeni s'au oprit.
Vino, ca să plângem pe iubirea noastră
Pe iubirea noastră care-a 'mbătrânit.

Vom schimba surâsuri palide şi rare,
Ca petala unui veşted trandafir,
Turburând a nopţii tainică 'nserare
Cu un sărut pe frunte ca de cimitir.

Şi vom pune floare, tânără şi vie
Pe iubirea noastră care-a 'mbătrânit.
Vino! Cerul pare-o pânză albăstrie
Peste care fluturi galbeni s'au oprit.

„Pointa" lui fină care descreţea frunţile, evoca maniera şi savoarea marilor înaintaşi ai genului sarcastic: Aristophan, Terenţiu, Plaut, Catul, Puşchin, Heine etc.

Din îmbelşugatul material epigramatic, citez câteva perle:

Unui primar spiritist

Cu morţii prea mult tu te joci
Şi chemi la spirite—o mie—
Un sfat: pe al tău să nu-l evoci,
Căci niciodată n'o să vie.

Unui avocat păcălit

Juraţii—au fost—de data asta
Mult mai cinstiţi ca acuzatul:
L-au achitat. Dar el, sunt sigur,
N'o să-şi achite avocatul.

Unui steril

Bărbatul meu este mai tare
In matematici ca oricare,
Dar are o nenorocire:
Nu se pricepe la 'nmulţire.

Remarc un cuatren, rămas celebru, dedicat unei domnişoare de o frumuseţe răpitoare, improvizat după rugămintea lui Take Ionescu:

Dacă ţi-aş face-o epigramă
Tu ai citi-o orişicui.
De ce nu pot să-ţi fac, duduie,
Ceva să nu spui nimănui.

Volumul său abundă în polemici, dueluri literare, improvizaţii pe rime date, sonete, etc.

Definiţia epigramei tot el a prescris-o:

Epigrama ascuţită
Soră bună e cu scrima—
Căci şi în ea poetul luptă
Cu ideea şi cu rima.

O faţetă din talentul său format totuşi, care va rămâne însă complect necunoscută şi se va transmite doar din gură

în gură, rapsodic: va fi improvizaţia de humor rafinat, optimismul sănătos de esenţa rebelaisiană, ce el risipea fără măsură la ospeţele luculice, la care lua parte în intimitate cu enormul lui număr de prieteni şi admiratori.

Am avut prilejul să iau parte la un astfel de regal în ziua de 17 Decembrie 1928 în casa din strada Regina Maria Nr. 59 într'un cerc restrâns: Maiorii C. Dumitru şi Graur, Căpitanul Gogulescu, Loc. H. Marchetti, fratele meu Titus şi o duduie blondă cu numele de Nina.

Ei bine, la adresa fiecăruia — săgeata spirituală a lui Cincinat — muiată într'un venin, care dacă nu ucidea,—te sguduia ca un fior electric, a fost îndreptată, fără să ne dea păs, să ripostăm.

Din când în când, din plezanterie — se lovea cu palma peste chilia capului — albă ca o bilă de ivoriu — şi spunea în râsetele unanime:

— Na, că m'a părăsit celula!, şi iar urma o serie de spirite şi de improvizaţii.

Unuia ce se credea poet i-a replicat:

Lasă-te de poezie,
Ţine-te de pescărie.

D-rei Nina care ne servea cu mere, i-a obiectat:

Când duduia ne dă mere
Gestul ei este greşit
Ea-i ursită să dea fructe,
Dar din fructul cel oprit.

Locotenentului Marchetti, cel mai tânăr dintre noi:

Nu-l mai atingeţi pe Marchetti
Cu nişte spirite ce dor, —
O fi el grad minor la umăr,
Dar . . . . . este major.

Aceluiaşi:

Ca orator poate Marchetti
E comparabil doar cu Trancu —
Ca vânător, însă-i mai tare:
Căci toată viaţa a 'mpuşcat francu.

Tot lui Marchetti — pe care-l preţuia mult pentru in-

teligenţa lui — i-a dat un volum de epigrame, cu următoarea dedicaţie: „Amicului Marchetti, ca să-şi aducă aminte mai târziu, când soarta ne va despărţi — de ceasurile exilului nostru agreabil în Chişinău, în semn de afectuoasă consideraţiune".

Ne-am hotărît să-i compunem şi noi cu toţii o epigramă. Cu mare greutate am asezonat următoarele:

Unui sensual, poet senil

Când vedeai fete înainte
Erai candriu de frenesie,
Dar vârsta te-a făcut cuminte:
Le ţii cu vorba... în poezie.

La care Cincinat, supărat, ne ripostează prompt şi cam plastic:

Vă scremeţi patru disperaţi
O epigramă să-i turnaţi;
Dar Cincinat numai se b...
Şi o epigramă bună iese.

După masă, l-am lăsat să se odihnească. S'a trezit cu un picior amorţit de sciatică.

— Nu-i nimic, glumi el, aşa se întâmplă şi cu caii cei bătrâni... merg, merg... şi hop... se opresc.

* * *

Cincinat a fost un elev excelent al lui Epicur din Samos. Plăcerea era pentru el substratul fiinţei omeneşti. Aflarea ei, păstrarea ei cât mai intens şi cât mai lung în durată, era punctul cardinal al activităţii vieţii lui.

Plăcerea era guvernorul principal, era sforţarea sa de fiece clipă. Pentru el plăcerea era un principiu pozitiv; starea de echilibru a dorinţelor împlinite, era ţelul său esenţial.

Nu făcea nicio deosebire în căutarea plăcerei simţurilor sau a spiritului, şi de aceea, el până la moarte n'a suferit de psihostenie.

Aparatele lui spirituale şi afective se manifestau vibrant, — de aci, acea desfătare, acea emoţie estetică, ce radia din puterea ochilor şi din intonaţia glasului său.

Cincinat a rămas unic şi încomporabil în literatura noastră şi, ca orişicare liric autentic, poate fi gustat în orice tălmăcire străină.

Natura, după concepţia lui, posedă toate mijloacele şi le pune la îndemână pentru satisfacerea dorinţelor omului fericit.

Tot ceea ce era hâd şi rău, printr'un miragiu—apanagiul vizionarilor,—el elimina.

—„Când închid ochii — obişnuia a spune el — adesea simt că sbor."

De aci acel caracter psihologic de bonomie şi seninătate, ce i-a transformat „vieaţa în vis şi visul în vieaţă", cum a scris criticul Ilarie Chendi despre el.

Cincinat a intrat în celebritate încă din vieaţă; el a asistat surâzând cu superioritate cum tineretul român declama ca să-şi încânte dulcineile:

Ca să-ţi cânt dintr'o ghitară
Sub fereastră ţi-am venit.
Era vară!

Iar tenorii şi lăutarii, cu sau fără voce, îi cântau „Intima" sa:

Pentru ochii tăi cei dulci
O să-ţi scriu nişte poveşti,
Numai tu să le citeşti,
Când mergi seara să te culci.

Un lucru n'a izbutit Cincinat: să ajungă magistrat la Bucureşti. Se spunea că erau anumite presiuni sau raţiuni, anumite prejudecăţi şi convenţionalisme, anume rancchiune şi gelozii, ce se opuneau la aducerea lui în Capitală.

In zădar le-a scris şi s'a rugat, în proză şi în versuri, tuturor miniştrilor de justiţie, n'a fost chip.

Cincinat a luat parte la marele eveniment al unificării legislative şi abolirea legiuirilor locale în Basarabia sub ministeriatul lui Stelian Popescu, în anul 1927.

La banchet a improvizat:

Urmaşii vor citi prin cronici,
Cum tot uitând din an în an

Pe Armenopol și pe Donici,
Vor pomeni pe Stelian.

Venind, pe semne, și vorba de mutarea lui la București, într'un duel epigramatic cu magistratul N. N. Ciurea, Cincinat răspunde:

Stelian e bun, desigur
Insă ăsta e păcatul:
Iți promite ziaristul
Și te uită avocatul.

Interesante și emoționante sunt rândurile scrise de poetul I. C Popescu Polyclet într'un foileton din „Universul":

„Cu atâta risipă de spirit, destul de caustic uneori, cineva ar putea crede că Cincinat nu putea fi iubit sincer și nici el să iubească. Cu toate acestea el și-a iubit prietenii, iar pe unii din ei nu i-a uitat mai inainte de a închide ochii pentru vecie.

Testamentul lui vorbește de dragostea pe care a nutrit-o d-lui Aurel Garoescu, distinsul director general al personalului din Ministerul Justiției și Nicu Dobrotescu, eminentul consilier al Curții de Apel din Craiova, cărora le-a lăsat câte o mică amintire.

Bietul Cincinat se temea desigur, să fie uitat:

Am stat de vorbă cu d. Dobrotescu, care emoționat profund, mi-a povestit multe din viața lui Cincinat.

Cu puțin timp înainte de moarte, la 26 Noembrie 1934, Cincinat a scris o lungă, semnificativă și impresionantă scrisoare prietenului său la Craiova.

Reproduc aci câteva rânduri: „Urc scările, și acum cu greu și mai cu seamă scuip, tușesc. Amicii ironici mă acuză și cu acest prilej de francofilism și-mi spun: scuipi roșu, poete, ca să nu se uite, că ai legiunea de onoare. Tu, care ai fost la Davos în tinerețe și ești azi solid ca un taur, o să spui: Cincinat, ai o simplă bronșită. Eu te cred, nu țiu să te înduioșez cu ruina mea fizică. Din contra, fără să fiu amorezat de vieață, n'o detest și nu mă tem de actul al V-lea, de cortina care nu se mai ridică".

Cum d. Dobrotescu, pe lângă știința dreptului, în orele sale libere stă de vorba și cu Muzele, Cincinat adaogă:

Am regăsit traducerea ta delicioasă din Verlaine, dar „Braşovul literar" e cam pe dric ca şi Directorul".

Nu-s oare aceste rânduri o grozavă viziune a morţii ? şi nu impresionează profund acest presentiment al hidoasei vizitatoare" ?

D-l Petru Manoliu, vorbind despre Cincinat, închee astfel articolul său :

„Un prieten mi-a spus că l-a văzut acum două săptămâni. Răsfoia o biblie mare, grea, legată în piele. A ridicat privirea de pe filele largi ale cărţii sfinte şi a şoptit mângâindu-i contorul :

—„Mă apropii de ora când cartea aceasta va fi adevărată".

Şi, într'adevăr, în seara de 30 Noembrie 1934, înapoindu-se dela înmormântarea generalului Florescu, Cincinat are un acces de hemoptizie, consecinţă a boalei sale de cancer la plămâni şi, astfel, închide ochii pentru totdeauna, trubadurul vesel de altădată.

Azi Cincinat nu mai vede, nu mai aude, nu mai simte, nu mai poate răspunde acelor cari îl bârfesc, poate şi după moarte.

De acum doarme somnul de piatră într'un cimitir din Bucureşti, oraşul după care a jinduit o vieaţă întreagă, ca şi Puşkin—Petersburgul şi tot pentru aceleaşi motive.

Işi vor aduce aminte, însă, cercetaşii, când îi vor cânta imnul, vor lacrăma prietenii cari l-au iubit, iar primavara, când vor răsări sfioase primele flori, se va găsi, de siguri, o anonimă sentimentală, care a citit şi citeşte azi poeziile lui duioase, să se ducă la mormântul poetului iubit, presărând pe el primele flori de tămâioară stropite cu câteva lacrimi de regret".

Şi, fără să vreau, eu, prietenul umil, învrednicit de Dumnezeu, să fiu în jurul lui ani de-a-rândul în exilul lui în Chişinău, nu pot să-mi şterg din minte scena ruptă parcă din Bohema lui Murger, când în toamna anului 1934, venind pentru ultima dată în oraşul nostru, ne-am luat rămas bun pe peronul gării.

Eram acolo, în apusul soarelui, personagiile arătate mai sus, în costume variate şi burleşti, puţin cam bine dispuşi de mustul viei moşului Ţugulschi Ciungul şi totuşi eram

triști și cu lacrimi strivite între gene de o tragică presimțire neînțeleasă.

Noi îl sărutam din când în când, ca înaintea unei despărțiri lungi, iar el declama, cu ochii pironiți în zare, duduei blonde, „pe care întâmplarea i-o scosese în cale" și care reprezenta pentru el „prototipul îngerilor din senin".

Pe peronul gării era sgomot. Lumea umbla forfota grăbită și neatentă cu psaltul, care cu vocea sugrumată de emoție, declama cea mai frumoasă perlă din diadema lui poetică, închinată liricii noastre:

Olarul și amfora.

Când ceasul va veni să ne despartă,
Și te-o 'ngropa în brazda de țărână,
Minune, ce-ai ieșit din a mea mână
Un plug, va înfrăți a noastră soartă.

Și trist mă 'ntreb: Din forma ta păgână
In care-am prins atât fior de artă
Din gipsul tău și din cenușa-mi moartă,
Ce-a fost ursit de-apururi să rămână?

Pe trupurile noastre risipite,
Nepăsător țăranul calcă greu
Cu plugul lui și trudnicele-i vite...

Dar e 'n zădar! Prin veacuri de lumină,
Va străluci în gânduri: Visul meu
Și forma ta, o amforă latină.

Recitesc cu adâncă evlavie dedicația ce mi-a făcut-o pe un volum de versuri:

— „Colegului Cesar Stoika, care face operă de apostolat în Basarabia și răspândește din sufletul său bogat și luminos raze menite să întărească conștiința românească în această provincie mânoasă, peste care plutește încă umbra slavismului.

„Cu sentimentele mele de iubire și admirație colegială, ofer cântecele mele poetului cu mintea limpede și inima largă".

Mă simt umilit și mâhnit, căci fiind târât de vălmășa-

gul vieţii, n'am putut aşterne până azi, decât aceste câteva şire, fără altă pretenţie decât a fi fost sincer:

Cândva, le voiu mai retuşa sau amplifica.

Da, mă mustră cugetul, că am lăsat să treacă atâţia ani fără să aduc modesta mea contribuţie la vieaţa şi opera lui Cincinat, ce va fi evidenţiată în culorile, conturul şi proporţia ce merită, — de istoricul literar de mâine. Dela contemporani — slabă nădejde! Prea mult i-a biciuit!

In Chişinău Cincinat, a stat în tot timpul în strada Alexadru cel Bun Nr. 129. Ar fi de dorit să i se bată pe un perete al casei o planchetă de marmoră, dacă e greu să i se ridice chiar un bust prin apropiere, cum i-au făcut admiratorii la Braşov.

Voiu lua iniţiativa şi cred că voiu izbuti, dacă nu acolo, atunci în grădina publică, în preajma nemuritorului Puşkin, cu care se înrudeşte atât de mult.

Si parva licet componere magna.

1937 Octombrie.

CITIŢI „DIN TRECUTUL NOSTRU"

1. Boierii Hâncu. Sârbii în Basarabia. *Epuizat*
2. Boierii Gafenco. Academicianul Gonata. Nobilii Şişco *Ep.*

3 – 4. Armenii în Basarabia. Manuc-Bey. *Epuizat*

5. Biserica „Ciufli". *Ep.*
6. Viaţa boierilor Stamati. *Ep.*

7 – 8. Varfolomei. Arhondologia Basarabiei ş. a. *Ep.*

9–10. Navigaţia basarabeană şi creatorul ei. *Ep.*

11–12. Femeia basarabeană. *Ep.*

13–14. Din amintirile tatălui meu. Baronii Stuart ş. a.

15–16. Boierii Stamati. Basaraba ot Greci.

17–20. Contribuţii la istoria boierimii basarabene.
Familiile Kazimir, Kalmuţki, Keşco, Ralli-Arbure, Coroi, Stroescu, Moruzi, Tufescu ş. a.

21–24. Figuri şi umbre din Nordul Moldovei. Ep.

25–27. Eteria.

28–30. Masonii în Basarabia. Arhondologia Basarabiei ş. a.

31–34. Semi-mileniul Chişinăului.
Const. Stere, Romanul său şi Unirea.
Românii în Rusia.

35. Asociaţia în numele lui Hristos şi păstorul ei.

36–39. Din vremea lui Alexandru Sturdza.
Boierii Catargi

40–45. Puşkin şi Basarabia.
Arhondologia Basarabiei.
Mai semnează: Artur Gorovei, d-na E. Prisăcar-Crăciunescu, Georges Grecianu, Prinţ. M. Gagarin, George Uţă A. G. Stino, Cesar Stoika, D. Biazi-Mavro, Preot P. Mihailovici, P. Lazo, Gh. Sorocovenco, Nicolae Puşkin, D. N. Mincev, Căp. Dragomir Petrescu, Sergiu Matei Nica ş. a.

50. Pavel Goge.
52. Bulgarii din Basarabia de Sud, de *D. N. Mincev.*
53. Cincinat Pavelescu, de *Cesar Stoica.*

DIN TRECUTUL NOSTRU...

Ediţie istorică dedicată memoriei mult regretatei Sofia Bezviconi.

Director: **Gh. G. Bezviconi.**

Secretar de redacţie: **Sergiu Matei Nica**

Redacţia şi administraţia: *Chişinău, str. Regele Ferdinand Nr. 1,*

O eroare regretabilă, admisă de personalul technic, s'a strecurat în pag. 33 a biografiei lui P. Gore; rândul 3 de jos: **Insemnare despre mazili (odnodvorţi),** *în loc de* — **Insemnare despre cei de una credinţă (odnodverţi).**

Exemplarele se pot procura:

Bucureşti. Librăria Ioan Cărăbaş, str. General Berthelot, 3;
Chişinău. Librăria Şah, str. Regele Carol I colţ B-dul Regele Carol II; şi prin librăria „Cartea Românească".